

ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر رویکرد تحلیل اهمیت-عملکرد

مجتبی جعفرزاده¹
روح‌الله رازینی²
میثم مطیعی³

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت هیئات مذهبی دانشگاهی، به مثابه یکی از مسئولیتهای اجتماعی دانشگاه اسلامی انجام شد. **روش:** پس از شناسایی عوامل تشکیل دهنده هیئات مذهبی دانشگاهی از طریق مطالعات اسنادی و مصاحبه، با رویکرد تحلیل اهمیت-عملکرد سعی در ارزیابی عملکرد این هیئات شد و در مرحله اول 25 عامل تشکیل دهنده هیئات دانشگاهی در چهار محور، دسته‌بندی و سپس وضع موجود و مطلوب هر یک از عوامل به وسیله نظرخواهی از 47 نفر از خبرگان این حوزه، ارزیابی شد. **یافته‌ها:** مؤلفه‌های شناسایی شده ذیل چهار راهبرد کلی ذیل دسته‌بندی شدند: لزوم توجه حیاتی، تداوم وضعیت عالی موجود، دارای اولویت پایین و ناحیه قابل کاهش، که مدیران هیئات دانشگاهی را ملزم می‌کرد اقدامات خود را متناسب با هر یک از راهبردهای بیان شده جهت‌دهی کنند. **نتیجه‌گیری:** در حال حاضر برای بهبود وضعیت هیئتهای مذهبی دانشگاهی، بیشترین توجه باید معطوف به وجود عالم ربانی، نظام تربیت خادم و استفاده از ظرفیت هیئات برای مسائل روز باشد.

واژگان کلیدی: دانشگاه، دانشگاه اسلامی، مسئولیت اجتماعی، هیئت مذهبی، رویکرد اهمیت-عملکرد (IPA).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

دریافت مقاله: 98/01/22؛ تصویب نهایی: 98/06/19.

1. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و مدیریت صنعتی دانشگاه امام صادق/گروه مدیریت صنعتی/دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق. (نویسنده مسئول)/نشانی: تهران؛ بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق /نمابر: 88080733 /
Email: mojtabajafarzadeh@isu.ac.ir
2. دکتری تخصصی مدیریت تولید و عملیات، استادیار گروه مدیریت صنعتی دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق.
3. دکتری تخصصی علوم قرآن و حدیث، استادیار گروه علوم قرآن و حدیث/ دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد دانشگاه امام صادق(ع).

الف) مقدمه

هر فرد یا سازمان نسبت به خود و جامعه‌اش وظایف و مسئولیت‌هایی دارد. در این میان، نقش دانشگاهها و مراکز آموزش عالی نسبت به سایر سازمانها اهمیت بیشتری دارد؛ چرا که از تأثیرگذارترین نهادهای امروز هر کشور و جامعه‌ای به شمار می‌روند. دانشگاه همواره مبداء تحولات جامعه است و می‌تواند مسیر حرکت آن را نشان دهد؛ از این رو، در قبال جامعه مسئولیت‌هایی دارد.

از جمله مسائل مشترک دانشگاهها در سطح جهانی، مسئولیت اجتماعی آنها در قبال محیطشان است. این موضوع و توجه به آن، رو به افزایش است و امروزه این نوع نگاه به کارکردهای دانشگاهی اضافه شده است؛ مدیران امروز دانشگاهها باید ابعاد اجتماعی عمومی حرفه‌ای خود را بشناسند و برای اثربخشی سازمان خود در محیط اجتماعی بکوشند.

نجاتی و همکاران (2011) در پژوهشی با مطالعه 10 دانشگاه برتر دنیا بیان کردند که این دانشگاهها به طور گسترده به دنبال توسعه مسئولیت‌های اجتماعی در دانشگاه و جامعه‌اند. جابور¹ (2010) نیز طی پژوهشی بیان کرد که دانشگاههای برتر دنیا نقش بسیار گسترده‌ای در توسعه فرهنگ مطلوب در جوامع دارند.

دانشگاهها در جامعه اسلامی علاوه بر مسئولیت‌های اجتماعی عمومی، از جمله وظیفه تعلیم و تربیت دانشجو که سایر دانشگاههای جهان نیز نسبت به جوامعشان دارند، وظیفه هدایت و جهت‌دهی دینی و معنوی جامعه را نیز بر عهده دارد. از دیدگاه امام خمینی (ره)، دانشگاه به سبب نقش ویژه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی خود، همواره از اهم امور و مبداء همه تحولات جامعه است؛ اصلاحات اجتماعی تابعی از اصلاحات دانشگاه است و آن قدر برای دانشگاه اهمیت قائل‌اند که در کلامشان، این نهاد اجتماعی با سرنوشت انقلاب و اسلام پیوند ناگسستنی دارد. (موسوی، 1395)

یکی از مصادیق مسئولیت اجتماعی دانشگاه در نظام اسلامی، می‌تواند برگزاری جلسات در قالب «هیئتهای مذهبی» باشد. هیئت مذهبی، تشکلی مردمی - فرهنگی، شیعی با هویت ولایی، پویا و الهام‌بخش در جامعه و منبعی برای سازندگی فکری و معنوی و همچنین نشاط دینی افراد جامعه است، که دانشگاه می‌تواند در ایجاد و بهبود آن نقش مؤثری ایفا کند.

بررسی تاریخچه هیئتهای مذهبی نشان از آن دارد که همواره این تشکلهای مراکزی برای ابراز ارادت و محبت به اهل‌بیت (ع) بوده و به هدایت جامعه پرداخته‌اند؛ در موارد زیادی نیز ابزاری برای اثرگذاری و جهت‌دهی بر اقشار مختلف جامعه بوده‌اند که نمونه بارز آن، اثرگذاری در جریان پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی است.

ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 105

با توجه به اینکه دانشگاه نهادی متفکر، آگاه و نوآور در جامعه محسوب می‌شود، دانشگاهها در جامعه اسلامی می‌توانند با ترکیب ظرفیتهای علمی و فرهنگی خود با ظرفیتهای هیئتهای مذهبی در قالب هیئتهای مذهبی دانشگاهی، گام مؤثری برای ارتقای سطح معنوی و فرهنگی جامعه، مبتنی بر تفکر علمی بردارند و اثرگذاری هیئتهای مذهبی را از این طریق مضاعف کرده و در عین حال، به عنوان رهبری جریان هیئات مذهبی، در تحقق آرمانهای جامعه اسلامی ایفای نقش کنند و کشور را به سمت رشد مادی و معنوی رهنمون سازند. دانشجویان نیز به مثابه موتور محرکه دانشگاهها، می‌توانند نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در پیشبرد اهداف دانشگاه در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی ایفا کنند؛ از این رو، بخش قابل توجهی از ایفای نقشهای اجتماعی دانشگاهها، قائم به دانشجویان آن است. هیئتهای مذهبی نیز جزء این موارد است که به واسطه شدت اثر دانشجویان در این مسئولیت اجتماعی، می‌توان از آنها گاهی با عنوان هیئت مذهبی دانشجویی یاد کرد.

لذا هدف از پژوهش حاضر در گام نخست، شناسایی عوامل تشکیل‌دهنده هیئات مذهبی دانشگاهی (دانشجویی) از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان است. در گام دوم، با استفاده از رویکرد تحلیل اهمیت- عملکرد، وضع حاضر هر یک از عوامل تشکیل‌دهنده هیئات مذهبی دانشگاهی نسبت به وضع مطلوب آنها شناسایی و در نهایت، بهترین راهبرد در راستای رشد و تعالی هرچه بیشتر این مراکز و تبدیل‌شدنشان به هیئات پیشرو و راهبر در سطح جامعه اسلامی ارائه می‌شود. در این چارچوب، سؤالات اصلی پژوهش حاضر عبارتند از:

- عوامل تشکیل‌دهنده هیئات مذهبی دانشگاهی (دانشجویی) کدام‌اند؟
- برابند کلی اهمیت و عملکرد هر یک از عوامل شناسایی شده در هیئتهای مذهبی چگونه است؟
- اولویت هر یک از عوامل برای سیاستگذاران هیئات مذهبی دانشگاهی برای بهبود وضعیت این مراکز به چه صورت است؟

ب) مبانی نظری

1. مسئولیت اجتماعی در دانشگاه

مفهوم مسئولیت اجتماعی طی چند دهه اخیر ایجاد شده است. در آغاز، تمرکز اصلی مفهوم مسئولیت اجتماعی روی شرکتهای بزرگ بود، اما به تدریج، از سازمانهای بزرگ فراتر رفت و شرکتهای کوچک را نیز در بر گرفت و اخیراً نیز موضوع مسئولیت اجتماعی دانشگاهها بیان شده است. (نجانی و همکاران، 2011)

این نگرش که مسئولیت‌پذیری اجتماعی خاص سازمانها و شرکتهای صنعتی و تولیدی است، به صورت نگرشی ناقص در مدیریت مطرح شده است. امروز در جوامع پیشرفته، اهداف کارکردی دانشگاه به دیوارهای کلاس درس و مرزهای معمول آموزش و پژوهش محدود نمی‌شود و عرصه مسئولیت اجتماعی آن به حوزه‌های متنوعی از فضای اجتماعات ملی و بین‌المللی گسترش یافته است. گویی تفسیر نوین فلسفه اجتماعی دانشگاه چنین می‌نماید که تکاپو در انجام وظایف متعارف علمی و تربیتی، کفایت از رسالت اجتماعی دانشگاه نیست و ناگزیر باید به طیفی از فعالیتهای ناظر به نیازها و مصالح و خیر و سعادت عمومی جامعه دست یافت. مشارکت دانشگاه در ترویج فضیلتهای شهروندی و صلح و رفاه و توسعه در پرتو آزاداندیشی و نقّادی و نظارت عمومی، از جمله ارزشهایی است که در پرتو مسئولیت اجتماعی دانشگاه به رشد و رهایی و تعالی معنوی و مادی جامعه منجر می‌شود. (کیوک، 1396)

در سده اخیر، دانشگاهها و مراکز آموزش عالی به عنوان سازمان، نقش مهمی در توسعه ملی داشته‌اند. به همین اندازه، مسئولیت اجتماعی دانشگاه در چند دهه اخیر با توجه به رشد تعداد دانشجویان و همگانی شدن آن و بالا رفتن انتظار دانشگاه در قبال جامعه، مورد توجه برنامه‌ریزان آموزشی در کشورهای گوناگون قرار گرفته است و نظام آموزش عالی بسیاری از کشورها، یک سری از فعالیتهای برنامه‌های شغلی و حرفه‌ای را در اجتماع دانشگاهی گسترش داده‌اند. (گانو،¹ 2011)

مطابق اعلامیه جهانی آموزش عالی در قرن بیست و یکم که در کنفرانس جهانی آموزش عالی (پاریس - 1998) توسط یونسکو ارائه شد و فهرست دستورالعملهای آن که سال 2009 منتشر شد، مسئولیت اجتماعی به طور فزاینده‌ای به عنوان جنبه ذاتی و اصلی نظام آموزش عالی به ویژه دانشگاهها در نظر گرفته می‌شود.

مسئولیت اجتماعی دانشگاه، موضوعات مختلفی را شامل می‌شود؛ از جمله: اقدامات داوطلبانه، رویکرد اخلاقی، تشویق دانشجویان و اساتید به ارائه خدمات اجتماعی به اجتماعهای محلی و تعهدات زیست‌محیطی و اکولوژیکی برای توسعه پایدار محلی و جهانی (واسیسکو و همکاران،² 2010). در این میان، مسئولیت اجتماعی دانشگاهها در قبال فرهنگ و نقش آفرینی دانشگاه در قبال توسعه فرهنگی جامعه از اهمیت زیادی برخوردار است. (نیستانی و رامشگر، 1392)

در مطالعه کاریما و همکاران³ (2006) نشان داده شد که دانشگاهها همانند سایر بخشهای اقتصادی، در قبال جامعه، مسئول و پاسخگویند؛ تا جایی که عبارت «دانشگاه پاسخگو» را برای مؤسسات آموزش عالی مطرح می‌کنند. گردهمایی کشورهای اروپایی در سال 2004 به موضوع مسئولیت‌پذیری اجتماعی به منظور

1. Gao

2. Vasilescu, Barna, Epure & Baicu

3. Karima, Oshima & Yamamoto

تشریح اهمیت این مفهوم در دانشگاهها اختصاص یافت. نجاتی و همکاران (2011) با مطالعه 10 دانشگاه برتر دنیا نتیجه گرفتند که این دانشگاهها به صورت بسیار گسترده به دنبال توسعه مسئولیت پذیری اجتماعی درونی اند. در عین حال، ضرورت دارد تا دانشگاههای اسلامی نیز به شناسایی و توسعه مسئولیتهای اجتماعی خود به خصوص در قبال فرهنگ جامعه بپردازند.

2. هیئتهای مذهبی

هیئتهای مذهبی از قدیمی ترین نهادهای مردمی و اجتماعی اند که حول محور حبّ اهل بیت عصمت و طهارت (ع) و تعظیم شعائر دینی، به خصوص بزرگداشت شهادت سید و سالار شهیدان، حضرت اباعبدالله الحسین (ع) فعالیت می کنند. از آنجا که قسمتی از فرهنگ شخصی شیعیان و بخش اعظم فرهنگ و تمدن اسلامی - شیعی، نشأت گرفته و متأثر از فرهنگ عاشورا است و با توجه به ضرورت تعظیم شعائر و اهداف بلند حضرت اباعبدالله الحسین (ع)، هیئتهای مذهبی نیز ضمن اقامه عزاداری و سوگواری و بزرگداشت مناسبتهای عاشورا، در دیگر شئون اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی، انسانی و... که در شرع مقدس اسلام و احادیث معصومین (ع) آمده است، وارد شده و نسبت به اجرای آن با جدیت فراوان می کوشند.

در نگاهی کلی و گذرا بر تاریخچه هیئتهای مذهبی، می توان گفت این نهاد مردمی دینی، بلافاصله پس از واقعه عاشورا و از طریق بازماندگان آن حماسه به صورتهای مختلف نشو و نمو یافت. برخی جامعه شناسان نیز نخستین بارقه های تشکیل هیئات مذهبی را به شکل کنونی در جامعه ایرانی، همزمان با رسمی شدن مذهب تشیع در دوران صفوی می دانند. اما عامل مهم و تأثیرگذاری که موجب تغییر پارادیم فعالیت و تأثیرگذاری هیئتهای مذهبی شد، وقوع انقلاب شکوهمند اسلامی بود که تأثیرات شگرفی بر چگونگی و محتوای هیئتهای مذهبی ایجاد کرد.

در رابطه با کارکردهای هیئتهای مذهبی نیز با اینکه اصلی ترین رسالت آنها اقامه عزاداری و سوگواری و ذکر مصیبت در شهادت حضرت سیدالشهدا و احیای فرهنگ پرشور و شعور و بالنده عاشورا و تعظیم شعائر مذهبی و دینی است؛ اما آنچه کمتر مورد توجه قرار گرفته، نقش اجتماعی هیئتهای مذهبی در جامعه و کارکرد آنها در برقراری تعاملات در سطوح مختلف مردمی است؛ به طوری که امروزه با توجه به گسترش حیطه عمل هیئتهای مذهبی، می توان کارکردهای مختلفی از قبیل فرهنگ سازی، هویت بخشی و الگوسازی، تعالی جویی و فضیلت طلبی، کنترل غیر مستقیم انسانها، پر کردن اوقات فراغت، مساعدت و دستگیری و انفاق نسبت به افراد جامعه و... را برای هیئتهای مذهبی متصور شد. (مجدالاشرفی، 1394)

در رابطه با تعریف هیئتهای مذهبی، پژوهشگران و متخصصان مختلف، تعاریف متنوعی ارائه کرده اند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می شود. (جدول 1)

جدول 1: تعاریف هیئات مذهبی

هیئت، تشکیلات مردمی است؛ متشکل از اقشار مختلف مردم، اعم از زن و مرد، که اساساً با محوریت ترویج فرهنگ قرآن و عترت و برگزاری مراسم در مناسبتهای مذهبی، اعیاد و وفیات ائمه معصوم(ع) یا با هدف زنده نگه داشتن سنت عزاداری در طول سال و به صورت ویژه در ایام شهادت امام حسین(ع)، تحت ساختار مردمی فعالیت می‌کند. فعالیت هیئت مذهبی غیر حزبی و غیر انتفاعی است.	سازمان تبلیغات اسلامی (1398)
تعریف تمدنی: هیئت نماد اجتماعی شیعی که قدرت روندگی و صادر شدگی به آزادگان جهان و شیعیان را دارد.	مطیعی (1397)
هیئت تشکل مردمی- فرهنگی شیعی با هویت ولایی، پویا و الهام‌بخش در جامعه و منبعی برای سازندگی فکری و معنوی و همچنین نشاط دینی خانواده‌هایی که هیئت بخشی از سبک زندگی آنهاست.	مطیعی (1397)
در جامعه‌شناسی، هیئتهای مذهبی را گروهی اجتماعی با چهار ویژگی ذیل معرفی کرده‌اند: هدف مشترک، فعالیت مشترک، کنش متقابل و احساس تعلق خاطر.	مظاهری (1389): (276)
هیئات مذهبی، نهادی اجتماعی‌اند که در طول تاریخ دارای نظام و سیستمی پایدارند که ضمن برآوردن نیازهای افراد جامعه، متضمن ارزشهای آنان بوده و بخش عظیمی از اعضای جامعه نیز در برگزاری آن مشارکت فعال داشته‌اند. در واقع؛ نهاد اجتماعی پویا و اثرگذار که در رشد و بالندگی کئی و کیفی افراد جامعه نقش آفرینی می‌کند.	احمدی (1394)
هیئتهای مذهبی، تشکل یا سازمانهای مردم‌نهاد خودجوش و مردمی‌اند که بر اساس باورها و اعتقادات دینی مردم شکل می‌گیرند و دارای کارکردی فراتر از یک تجمع دینی ساده‌اند؛ به گونه‌ای که شیعه دین خود را مدیون برپایی مستمر هیئتهای عزاداری است.	احمدی (1394)

با توجه به تعاریف جدول، می‌توان هیئت مذهبی را چنین تعریف کرد: هیئت، نهادی مذهبی است که در راستای گسترش فرهنگ اسلامی برپا می‌شود و درصدد ترویج سبک زندگی اهل بیت(ع) به ویژه امام حسین(ع) و در واقع، سبک زندگی اسلامی است.

در تقسیم‌بندی هیئتهای مذهبی، هیئات مذهبی دانشگاهی تفاوتی با هیئات مذهبی سایر اقشار جامعه دارند که مهم‌ترین آنها، در نوع مخاطب این هیئتهاست؛ زیرا عموماً متشکل از دانشجویان و طیف دانشگاهی کشور است که طبقه نخبگانی جامعه را تشکیل می‌دهند و اغلب با ذهن پویاتر و فکر عمیق‌تر نسبت به مسائل اجتماعی، تأثیرگذاری بیشتری بر جامعه دارند. از این رو، چگونگی عملکرد هیئات دانشگاهی مستلزم دقت و حساسیتهای منحصر به فرد است؛ چراکه به واسطه محوریت فکر و فرهنگ دانشگاه در جامعه، هیئات مذهبی دانشگاهی باید الگوی شایسته‌ای برای سایر هیئات مذهبی باشند و بتوانند به عنوان رسانه نخبگانی جامعه مذهبی، جهت‌دهی مورد نیاز جامعه اسلامی را در سایر هیئتهای مذهبی گفتمان‌سازی کنند و به عنوان نهاد تأثیرگذار، از آسیبهای فضای هیئات مذهبی پیشگیری کرده و در عین حال، مسیر رشد سایر هیئات مذهبی را برای تأثیرگذاری بیشتر در جامعه هموار کنند.

جدول 2، به منظور آشنایی پژوهشگران با تحقیقات انجام شده در رابطه با هیئات مذهبی، به معرفی و بررسی برخی از تحقیقات در این زمینه پرداخته است.

جدول 2: پیشینه پژوهش هیئت‌های مذهبی

پژوهشگر	دامنه پژوهش	یافته‌ها
حسینی (1388)	ویژگی‌ها و کارکردهای هیئات مذهبی	این پژوهش در پی تبیین و تشریح سازمانی تاریخی (هیئات مذهبی) است که توسط معصومین (ع) ایجاد شده است. در این پژوهش، سه کارکرد اصلی برای هیئات بیان شده است: 1. تولی و تبری، 2. معرفت و بصیرت‌افزایی، 3. موضع‌گیری و اقدام؛ که از طریق حفظ و تعمیق ارتباط عاطفی و عقلایی، منجر به تحقق توحید و ولایت در جامعه می‌شوند.
غفاری هاشجین و همکاران (1391)	نقش تاریخی هیئات مذهبی	پژوهش حاضر به دنبال آن است تا نقشها و کارکردهای مختلف هیئات مذهبی شهر تهران را در پیروزی انقلاب اسلامی شناسایی کند. نتیجه اینکه، هیئات مذهبی به عنوان یکی از مهم‌ترین شبکه‌های سازماندهی در شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی، کارکردها و نقشهای مختلف فرهنگی، هنری، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی داشته‌اند. محقق برای هر کدام از این نقشها، شواهد و مصادیقی را نیز ارائه کرده است.
سعیدی و رضوانی و همکاران (1393)	اثرگذاری هیئات مذهبی	این پژوهش تلاش کرده تا با مقایسه بین افراد هیئتی و غیر هیئتی، میزان اثرگذاری این مراکز را در قالب چهار مقوله (هویت دینی، هویت ملی، ارزشهای اجتماعی-اخلاقی و باورهای فردی) سنجش کند و در نهایت به این نتیجه می‌رسد که افراد هیئتی در هر چهار مقوله به طور معناداری از افراد غیر هیئتی بالاترند. در مجموع هم برون‌داد تربیتی هیئات مذهبی نسبت به میانگین طیف در دو مقوله هویت ملی و باورهای فردی رضایت‌بخش است؛ در مقوله هویت دینی در حد انتظار نیست و در مقوله ارزشهای اجتماعی رضایت‌بخش نیست.
مهری و احمدی (1393)	شناسایی ابعاد هیئات مذهبی	این پژوهش به دنبال شناسایی تغییرات کارکردی هیئات مذهبی بر اساس پنج شاخص مهم ذیل، به عنوان ارکان اصلی هیئت‌های مذهبی است: مباح، مستمعین، ایژه، مکان و فضا و محتوا. پژوهشگر در نهایت با بررسی هیئت‌های برگزار شده در تهران، به این نتیجه رسیده است که برخی هیئات فعلی از کارکرد دینی به کارکرد هنری و حتی در مواردی به کارکرد نمایشی تغییر یافته و از کارکرد اصلی و دینی خود فاصله گرفته‌اند.
تسلیمی (1394)	برنامه‌ریزی در هیئات مذهبی	این پژوهش به دنبال شناسایی و اولویت‌بندی موانع برنامه‌ریزی راهبردی در هیئت‌های مذهبی است که به ترتیب عبارتند از: سبک مدیریت و رهبری، فرهنگ سازمانی، ارزشها و نیازهای فردی، محیط فرهنگی-اقتصادی، مأموریت و راهبرد، جو واحد کاری، محیط اجتماعی، کارها و نقشهای فردی و قوانین. در نهایت برای رفع آنها پیشنهادهایی ارائه کرده است.
احمدی (1394)	اثرگذاری هیئات مذهبی بر جامعه	یافته این پژوهش، کشف رابطه متقابل و دوسویه مفاهیم هیئت‌های مذهبی و سبک زندگی است. در واقع همان‌گونه که کنشگران جامعه، هیئتی متناسب با سبک زندگی خود از لحاظ سن، جنس، مکان، زمان، فعالیت و محتوا برمی‌گزینند که با ذائقه و سلیقه آنان تناسب داشته و از برنامه‌های آن بهره‌مند شوند؛ همان‌گونه نیز برنامه‌های مختلف هیئت، سرمایه‌های مذهبی شرکت‌کنندگان را افزایش می‌دهد و در درونی کردن خوی و خصلت دینی‌شان تلاش می‌کند و از ابتلا شرکت‌کنندگان به برخی از آسیب‌های اجتماعی پیشگیری می‌کند و همچنین، شیوه‌های تقویت و تداوم این سبک زندگی را به آنان آموزش می‌دهد.
شیرودی و شیرودی (1396)	اثرگذاری هیئات مذهبی بر جامعه	با بررسی نقش عناصر جامعه‌شناختی سیاسی همچون: سن، جنس، قومیت و گروه‌های مرجع در هیئت‌های مذهبی، میزان تأثیرشان بر مؤلفه‌هایی همچون: انتخابات، راه‌پیمایی‌ها و سخنرانی‌های سیاسی، به عنوان مصداق بارز مشارکت سیاسی مردم، بررسی شده است. این پژوهش نشان می‌دهد که عناصر جامعه‌شناختی هیئات مذهبی بر افزایش و کاهش مشروعیت سیاسی نظام جمهوری اسلامی نقش رو به رشدی دارند.

نکته قابل توجه این است که گرچه هیئتهای مذهبی به عنوان یکی از مسئولیتهای اجتماعی دانشگاه اسلامی، می توانند اثرگذاری قابل توجهی در هدایت و راهبری فکری جامعه داشته باشند، اما تا کنون این موضوع به صورت علمی مورد توجه قرار نگرفته است. از این رو، پژوهش حاضر به دنبال آن است تا بررسی کند که چگونه هیئات مذهبی دانشگاهی می توانند اثرگذاری بهتری داشته و سیر تعالی رو به رشدی را در جامعه داشته باشند.

ج) روش شناسی پژوهش

فرایند این پژوهش پس از مرور مبانی نظری و پیشینه، در قالب نمودار 1 نشان داده شده است. در گام نخست، عوامل تشکیل دهنده هیئتهای مذهبی، با استفاده از روش اسنادی، شناسایی و استخراج شدند. در ادامه به منظور شناسایی دقیق تر عوامل، با 14 نفر از خبرگان حوزه هیئتهای دانشگاهی مصاحبه به عمل آمد و عوامل به دست آمده از روش کتابخانه‌ای تأیید، ادغام و حذف یا اضافه شدند. در گام سوم، با استفاده از روش تحلیل اهمیت - عملکرد، اولویتهای هر یک از عوامل شناسایی شده تعیین شد.

شکل 1: فرایند پژوهش

1. تحلیل اهمیت - عملکرد

IPA، ابزار مدیریتی مشهوری است که در سالهای اخیر به طور گسترده‌ای برای شناسایی نقاط قوت و ضعف محصولات، خدمات و مؤسسات در صنایع گوناگون به کار می‌رود. این رویکرد، بیشنای را برای مدیران به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف سازمان فراهم می‌کند. (آذر و همکاران، 1395)

ارزیابی عملکرد هیئت‌های مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 111

گرچه این تکنیک در آغاز برای بازاریابی و نگرش‌سنجی مشتریان ارائه شد (مارتلا و جیمز، 1977)، اما منطق آن به نحوی است که قابلیت نگرش‌سنجی در راستای بهبود تصمیم‌گیری و کمک به تصمیم‌گیرندگان در زمینه‌های مختلف را دارد.

این تکنیک در صنایع مختلف خدماتی و تولیدی از قبیل خدمات الکترونیک (سنگ‌وونگ و همکاران، 2011)، تورسیم (بابو و همکاران، 2018³، ویجاو، 2007⁴)، سلامت و خدمات درمانی (دکسیت، 2017⁵)، صنایع خلاق (هوانگ و مینگ‌تو، 2018⁶) و ... به کار گرفته شده است.

مدل تحلیل اهمیت - عملکرد برای تطبیق وضع موجود با وضع مطلوب یا بهینه، از کارایی و خاصیت خوبی برخوردار است. این مدل با بررسی میزان اهمیت و درجه عملکرد عوامل هر موضوع با استفاده از روش نخبگانی و پرسشنامه، می‌تواند در شناخت و آسیب‌شناسی وضعیت موجود و ارائه راهبرد و راهکار مؤثر باشد.

برای شناخت درجه اولویت عوامل برای بهبود، از ماتریس اهمیت - عملکرد استفاده می‌شود. نقش این ماتریس که دارای چهار چارک (قسمت) است و در هر چارک، راهبرد خاصی قرار دارد، کمک به فرایند تصمیم‌گیری است. در این مدل، از میانگین داده‌های مربوط به سطح عملکرد و میانگین داده‌های مربوط به درجه اهمیت هر یک از عوامل، برای تعیین مختصات هر شاخص و نمایش آن در ماتریس IP استفاده می‌شود. به این ترتیب، با جفت شدن این دو مجموعه از مقادیر، هر یک از عوامل در یکی از چهار ربع ماتریس IP قرار می‌گیرند. (هشام و عبین و هشام، 2008: 100)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

-
1. Martilla & James
 2. Seng Wong, Hideki, & George
 3. Deepak Eldho Babu, Arshinder Kaur & Chandrasekharan Rajendran
 4. Weijaw
 5. Dixit
 6. Huang & Ming To
 7. Ainin & Hisham

شکل 2: مدل ربعی تحلیل اهمیت - عملکرد (آژر و همکاران، 1395)

ناحیه اول (ناحیه توجه حیاتی): پاسخ‌دهندگان، عوامل را از نظر اهمیت، بسیار بالا ارزیابی می‌کنند؛ ولی سطح عملکرد آنها به نسبت پایین است. بنابراین، باید تلاش‌های بهبود و توسعه را در این ناحیه متمرکز کرد.

ناحیه دوم (ناحیه تداوم وضعیت عالی): پاسخ‌دهندگان، عوامل را از نظر اهمیت، بسیار بالا ارزیابی می‌کنند و سازمان نیز در این شاخصها عملکرد بسیار خوبی دارد. بنابراین، باید درباره این شاخصها مثل گذشته عمل کرد.

ناحیه سوم (ناحیه اولویت پایین): عوامل از نظر اهمیت و عملکرد در سطح پایین قرار می‌گیرند و منابع محدودی باید به این ناحیه از طرف سازمان اختصاص داده شود.

ناحیه چهارم (ناحیه قابل کاهش): عوامل موجود در این ناحیه، از نظر پاسخ‌دهندگان اهمیت چندانی ندارند؛ ولی از عملکرد نسبی بالایی برخوردارند. پاسخ‌دهندگان از عملکرد بالای سازمان در این شاخص خرسندند، ولی مدیران باید تلاش‌های فعلی خود را بر این ویژگی‌ها به شدت محدود کنند. (تقوی، 1395)

برای نشان دادن اینکه در کجا عدم هماهنگی وجود دارد، تفریق میانگین نمرات عملکرد هر شاخص از میانگین نمرات اهمیت آن، محاسبه می‌شود (آنجل و همکاران، 2008: 250). حکم کلی آن است که تفریق میانگین عملکرد از میانگین اهمیت، برابر با صفر باشد؛ در غیر این صورت، باید اقدام اصلاحی انجام شود.

در طراحی پرسشنامه، هر یک از دو بعد اهمیت و عملکرد در مقیاس پنج نقطه‌ای لیکرت مورد سؤال قرار گرفت. پاسخهای این مقیاس پنج مرحله‌ای برای بعد اهمیت، شامل «بسیار مؤثر (بسیار مهم)، مؤثر (مهم)،

ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 113

دارای تأثیر متوسط، کم تأثیر و بدون تأثیر» و برای بعد عملکرد، شامل «خیلی زیاد، زیاد، متوسط، ضعیف و خیلی ضعیف» است.

پس از مشخص شدن عوامل و جانمایی آنها، تعداد 47 نفر از خبرگان حوزه هیئت دو نمره اهمیت و عملکرد از یک تا پنج به 25 شاخص تأیید شده دادند. تطبیق اهمیت (وضع مطلوب) و عملکرد (وضع موجود) در قالب ماتریس دو بعدی IP به ما کمک می‌کند تا آسیب‌شناسی و راهبرد مناسب اتخاذ کنیم (عین و هشام، 2008: 115-111).

2. جامعه و نمونه پژوهش

در بخش اهمیت - عملکرد مؤلفه‌های شناسایی شده با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای استخراج شدند و پس از آن، مؤلفه‌های استخراج شده از طریق مصاحبه با 14 نفر از خبرگان حوزه هیئتهای دانشگاهی که مشتمل بر مدیران هیئات دانشجویی و همچنین اعضای هیئت علمی دانشگاه بودند و هر کدام به نوعی با بخشی از هیئات یا کل هیئات دانشجویی درگیر بودند، مورد تأیید، ادغام و حذف یا اضافه قرار گرفتند و در نهایت، 25 مؤلفه اصلی تشکیل‌دهنده هیئات مذهبی در چهار سطح محتوا، افراد اثرگذار هیئت، پشتیبانی هیئت و سازمان و اداره هیئت به دست آمد و طبقه‌بندی شدند.

در بخش اهمیت - عملکرد پرسشنامه‌های طراحی شده در بین مدیران و فعالان هیئتهای مهم دانشگاهی (دانشجویی) پنج دانشگاه شهر تهران، شامل دانشگاه امام صادق، دانشگاه تهران، دانشگاه هنر، دانشگاه صنعتی شریف و دانشگاه تربیت مدرس که به عنوان هیئات مطرح دانشگاهی شناخته می‌شوند، توزیع شد. از 60 پرسشنامه توزیع شده، در نهایت 47 پرسشنامه جمع‌آوری و تحلیل شد.

د) یافته‌های پژوهش

گام اول: استخراج مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده هیئات دانشگاهی

در راستای رسیدن به مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده هیئت، ابتدا و قبل از انجام مصاحبه‌ها، از طریق مطالعه بیانات مقام معظم رهبری در رابطه با هیئتهای مذهبی و همچنین کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات موجود در رابطه با هیئت، پیشنویس اولیه‌ای از کارکردهای هیئت شناسایی شدند که عبارت بودند از: محتوا و شعر مداحی، محتوای منبر، ویژگی‌های مداح و منبری، متناسب‌سازی هیئت با مخاطب، جهت‌گیری سیاسی هیئت، فضاسازی و ظواهر هیئت، سبک عزاداری (سنتی، شور، قمه‌زنی، برهنه شدن و ...)، نظم و سازماندهی هیئت، امکانات رفاهی هیئت و زمان برگزاری هیئت.

114 ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی 34

پس از این مرحله، در راستای تکمیل و اعتباربخشی عوامل شناسایی شده، این موارد در اختیار تعدادی از خبرگان هیئتهای مذهبی دانشگاهی قرار گرفت و همچنین، مصاحبه‌ای با موضوع شناسایی عوامل تشکیل‌دهنده هیئتهای مذهبی دانشگاهی با آنان انجام شد. در نهایت پس از 14 مصاحبه، عوامل اولیه شناسایی شده از طریق مطالعات کتابخانه‌ای تأیید، ادغام، حذف یا اضافه شدند و مصاحبه‌ها تا جایی ادامه یافت که داده بیشتری سبب تعدیل، توسعه و اضافه شدن به مؤلفه‌های پیشین شناسایی نشد و بدین‌وسیله اشباع نظری پژوهش با 25 مؤلفه در چهار محور حاصل شد.

25 مؤلفه در چهار محور محتوا، افراد اثرگذار هیئت، پشتیبانی هیئت و سازمان و اداره هیئت به صورت تفصیلی در جدول 3 تنظیم شده است.

جدول 3: مؤلفه‌های شناسایی شده از هیئات دانشجویی

محور	کد	عامل	توضیحات تکمیلی
1. محتوا	A1	تناسب محتوای سخنرانی با نیازها و گروه سنی مخاطب	تناسب محتوای سخنرانی با نیازهای مخاطب و همچنین به روز بودن، بیان مطالب سیاسی و اجتماعی، ارائه سبک زندگی، مستند بودن مطالب و جذابیت برای قشر دانشجوی
	A2	تناسب محتوای مذاحی با نیازها و گروه سنی مخاطب	تولید محتوا برای مهمانان غیر دانشجو شامل کودکان، توجوانان و به طور خاص دختران و بانوان و ... در مذاحی
	A3	ارائه محتوای فاخر در بخش مذاحی	اعم از تاریخ، سیره و مقتل، شعر، قرانت ادعیه مأثور و توجه به شرح ادعیه و آمیختن شور و شعور
	A4	استفاده از ظرفیت مجالس اهل بیت (ع) برای مسائل روز و متیلابه در حوزه‌های فراتر از سخنرانی و مذاحی	ورود به حوزه اعتقادات، اخلاق، سبک زندگی، آسیبهای اجتماعی و مسائل سیاسی اعم از داخلی و بین‌المللی در متن و محتوای اشعار و مراسم
	A5	عرضه محتوای دینی بر اساس معارف اسلام ناب در هیئت غیر از مذاحی و سخنرانی	به عنوان نمونه تفسیر قرآن، نهج البلاغه، صحیفه سجاده، روایت‌گری دفاع مقدس، شعرخوانی
	A6	برنامه ریزی جهت ایجاد الگوی فرح و شادی در هیئت	
2. افراد اثرگذار هیئت	A7	شخصیت و ویژگی‌های سخنران	عالم بودن، روحانی بودن (معلم)، انقلابی بودن، حسن شهرت، بیان نافذ و روان‌شناسی مخاطب
	A8	تداوم و استمرار ارتباط سخنران با مخاطب خارج از وقت سخنرانی	
	A9	وجود عالم ربانی برای هدایت مخاطب در هیئت	
	A10	شخصیت و ویژگی‌های مداح	تقوا و تخلق به آداب الهی، دارا بودن دغدغه فرهنگی، تربیتی و مأموریتی، دارای تحصیلات علمی مناسب و روان‌شناسی مخاطب

ارزیابی عملکرد هیئت‌های مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 115

محور	کد	عامل	توضیحات تکمیلی
3. پشتیبانی هیئت	A11	مهارت‌ها و هنرمندی مداح	هنرمند بودن، خوش صدا بودن، آشنایی با سایر زبانها، جذابیت صوت و محتوای هنری مداح
	A12	ویژگی‌ها و رفتار خدام	تقوا، اخلاص و ادب، آشنایی با مهارت‌های مردم‌داری و ارتباط با مخاطب، مسئولیت پذیری و توانمندی لازم جهت انجام امور عمومی و تخصصی در هیئت
	A13	کیفیت تأمین منابع مالی هیئت	استفاده از مخاطب اصلی هیئت برای تأمین منابع مالی، خیرین و جبه، مشارکت عموم مردم، وقف، درآمدزایی و عدم وابستگی هیئت به نهادهای حاکمیتی و توجه به رعایت حلیت کامل مال اخذ شده
	A14	اطلاع رسانی، رسانه و فعالیت در فضای مجازی	در دو حوزه رسمی مانند صدا و سیما و خبرگزاری‌ها و غیررسمی از قبیل سایتهای فرهنگی و شبکه‌ها و پیام‌رسانهای اجتماعی و همچنین تولید محتوای رسانه‌ای اعم از پادکست، کلیپ، فیلم، مستند و در صورت لزوم ایجاد فضاهایی مانند استودیو در هیئت
	A15	ویژگی‌های مکان برگزاری	موضوعیت داشتن مسجد به عنوان مکان برگزاری هیئت، ثبات محل برگزاری، وسعت، در دسترس بودن مکان، پارکینگ مناسب
	A16	زمان برگزاری هیئت	هفتگی، مناسبتی، سالانه (منظور محرم) و تناسب زمان برگزاری جلسات هیئت با مخاطب دانشجوی با توجه به اوقات امتحان، کلاسها، تعطیلات تابستان، انتخاب روز مناسب برای برگزاری هیئت و توجه به سایر برنامه‌ها و فعالیتهای دانشگاه در روز انتخاب شده
4. سازمان و اداره هیئت	A17	فضاسازی و تبلیغات، تجهیزات و امکانات	صوت مناسب، نور، دکور، عکاسی، تأمین سرویسهای بهداشتی با توجه به تعداد مخاطب، تهویه، حمل و نقل، ایجاد ظرفیت مناسب برای حضور افراد مسن، توجه به آسایش و بهره‌مندی حداکثری مخاطب، جذابیت بصری در فضای هیئت متناسب با معارف اسلام ناب محمدی و پرهیز از اسراف و فضاسازی اشرافی
	A18	نظام تربیت خدام در هیئت	گزینش خادم بر اساس مؤلفه‌هایی نظیر تقوا، اخلاص و ادب، دارای مهارت‌های مردم‌داری و ارتباط با مخاطب، مسئولیت پذیری و توانمندی لازم جهت انجام امور عمومی و تخصصی در هیئت، توجه به گروه بندی سنی و جنسیتی خدام، جانشین پروری و استمرار انتقال تجربه در ارکان مختلف هیئت (نظام مدیریت دانش)، آموزش علمی و عملی خدام و لزوم وجود رهبر معنوی و اخلاقی مقبول خدام در میان آنها
	A19	تشکیلات و سازماندهی در هیئت	انتخاب مدیر خلاق، توانمند و علمی به عنوان مسئول هیئت و لزوم توجه به این مؤلفه‌ها در بخشهای مختلف مدیریتی هیئت نظیر شورای هیئت، مسئول فرهنگی، مدیریت داخلی و ...، تعیین شکل مسئولیت و رهبری در هیئت دانشجویی، حل تعارض ثبات در مسئولیت با شرایط دانشجویی
	A20	توجه به نقش مخاطب در اداره هیئت	تهدایت‌کننده کردن احساس مسئولیت مخاطب در قبال هیئت و مخاطب نبودن صرف او در هیئت و مشارکت در تصمیم‌گیری و اداره هیئت
	A21	وجود اتاق فکر و شورای راهبردی	سیاست‌گذاری و تعیین استراتژی فعالیتهای هیئت و همچنین اتخاذ تصمیم‌های کلان در هیئت
	A22	شبکه‌سازی مخاطبان هیئت	استفاده از ظرفیتهای و توانمندی‌های مخاطبان جهت ارتقای معنویت و فرهنگ عمومی جامعه، وظیفه‌شناسی مخاطب در تبلیغ چهره به چهره هیئت و توجه مدیران هیئت به گروه سنی، تحصیلات و ویژگی‌های مخاطبان در شبکه‌سازی

محور	کد	عامل	توضیحات تکمیلی
	A23	ضرورت تعامل سازنده و همکاری مستمر هیئت دانشجویی با سایر تشکلهای واحدهای دانشجویی	
	A24	توسعه فعالیتهای هیئت و محدود نشدن در صرف جلسه مذهبی	استفاده از ظرفیتهای هیئت دانشجویی برای امور فراهیتی نظیر: - امور خیریه و عام المنفعه، اردوهای جهادی؛ - تعمیق ارتباط مخاطب با هیئت مانند اردوهای زیارتی داخلی و خارجی؛ - ورود به حوزه آسیب‌های اجتماعی، تاسیس مدرسه، ستاد ازدواج و صندوق قرض الحسنه؛ - برگزاری دوره‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای ترویج فرهنگ اسلامی؛ - توجه به اثرگذاری فرهنگی هیئت در عرصه بین‌المللی جهان اسلام؛ - ضرورت فعالیت علمی و پژوهشی در حوزه نظری مرتبط با هیئت، مداحی و نشر تخصصی آثار هیئت اعم از سخنرانی و مداحی در قالب مجلات تخصصی
	A25	ترویج الگوی هیئت خانواده‌محور و بومی‌سازی آن بر اساس شرایط هیئت دانشجویی	توانمند سازی خانواده‌ها، برنامه ریزی برای پدر، مادر، دختر و پسر خانواده

این عوامل در قالب یک پرسشنامه دوقلو طراحی شدند که در آن پاسخ‌دهندگان نظر خود را نسبت به هر مؤلفه در دو بعد اهمیت و عملکرد در قالب نمراتی در مقیاس لیکرت پنج تایی مشخص می‌کردند.

گام دوم: محاسبه ارزش نهایی اهمیت و ارزش نهایی عملکرد

برای هر مؤلفه می‌بایست ارزش نهایی اهمیت و ارزش نهایی عملکرد بر اساس فرمول ذیل که در واقع میانگین هندسی نظرات پاسخ‌دهندگان است، محاسبه شود.

$$b_i = (\prod_{i=1}^n b_{ip})^{1/n} \quad c_i = (\prod_{i=1}^n c_{ip})^{1/n}$$

در این روابط، b_i ارزش نهایی اهمیت، c_i ارزش نهایی عملکرد مؤلفه i ام نامیده می‌شود که حاصل نظر جمعی p کارشناس است.

$$(p=1,2,\dots,n) \text{ و } (i=1,2,\dots,n)$$

در جدول 4، ارزش نهایی اهمیت و ارزش نهایی عملکرد هر مؤلفه مشخص شده است.

گام سوم: محاسبه ارزش آستانه اهمیت و عملکرد

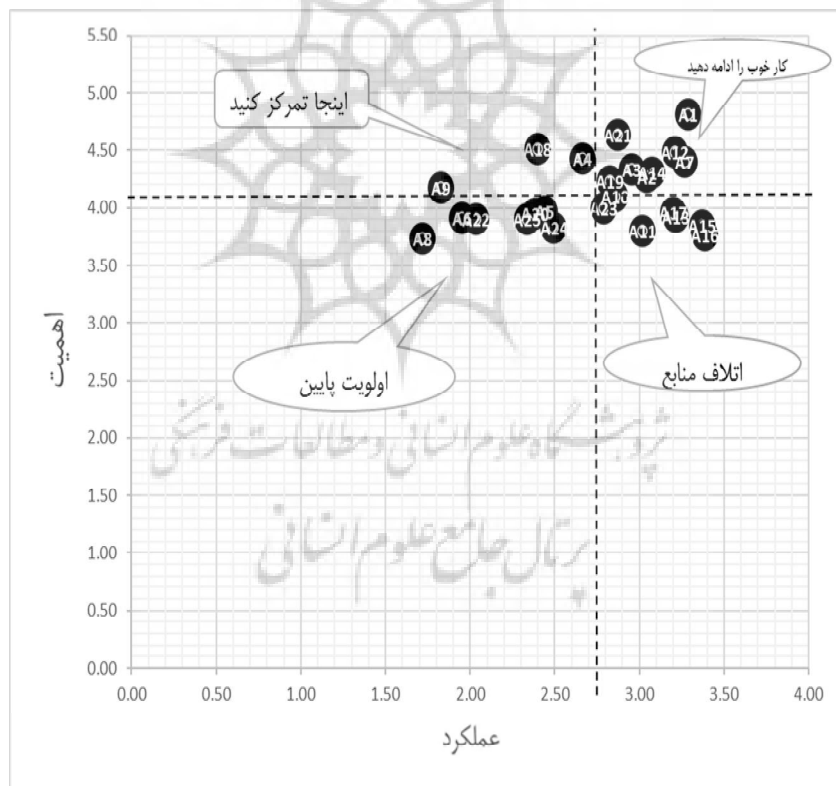
برای تعیین خانه‌های ماتریس اهمیت-عملکرد، باید ارزش آستانه اهمیت (μ_B) و ارزش آستانه عملکرد (μ_C) محاسبه شود. برای تعیین ارزش آستانه، از میانگین حسابی استفاده می‌شود. مقادیر به صورت ذیل محاسبه می‌شود:

$$\mu_B = \frac{\sum_{i=1}^n b_i}{n} \quad \mu_C = \frac{\sum_{i=1}^n c_i}{n}$$

محاسبه ارزش آستانه اهمیت و عملکرد با استفاده از روابط پیش گفته به شرح ذیل است:

$$\mu_B = \frac{103.087}{25} = 4.123 \quad \mu_C = \frac{68.683}{25} = 2.747$$

اکنون می‌توان موقعیت نسبی هر یک از مشخصه‌ها را روی ماتریس اهمیت-عملکرد مشخص کرد.

شکل 3: ماتریس ربعی تحلیل اهمیت-عملکرد هیئات مذهبی دانشگاهی

گام چهارم: تحلیل اهمیت - عملکرد برای تعیین اولویت

در این گام برای تعیین اولویت، وزن هر یک از مؤلفه‌های کیفی محاسبه می‌شود. بر اساس نظر وو و همکاران، شکاف بین ارزش اهمیت و عملکرد مؤلفه i ام در ارزش اهمیت آن ضرب می‌شود که می‌تواند وزن مؤلفه کیفی i ام را نشان دهد. وزن مؤلفه i ام را با (OW_i) نشان می‌دهیم که از رابطه ذیل به دست می‌آید (آذر و همکاران، 1395: 280-282):

$$OW_i = |(b_i - c_i) * b_i|$$

در جدول 4، مقدار وزن هر مؤلفه محاسبه شده است.

جدول 4: وزنها و اولویتهای مؤلفه‌های هیئات مذهبی دانشجویی

رتبه بر اساس وزن	OW_i	c_i	b_i	عنوان هر مؤلفه	کد	ناحیه
1	9/761026	1/830674	4/170927	وجود عالم ربانی برای هدایت مخاطب در هیئت	A9	اول
2	9/484033	2/402606	4/506929	نظام تربیت خدام در هیئت	A18	اول
3	8/114621	2/874473	4/62789	وجود اتاق فکر و شورای راهبردی	A21	دوم
4	7/795002	2/664799	4/425988	استفاده از ظرفیت مجالس اهل بیت برای مسائل روز و مبتلا به در حوزه‌های فراتر از سخنرانی و مداحی	A4	اول
5	7/634008	1/955537	3/908646	برنامه‌ریزی جهت ایجاد الگوی فرح و شادی در هیئت	A6	سوم
6	7/48299	1/72194	3/728767	تداوم و استمرار ارتباط سخنران با مخاطب خارج از وقت سخنرانی	A8	سوم
7	7/336261	3/289599	4/813652	تناسب محتوای سخنرانی با نیازها و گروه سنی مخاطب	A1	دوم
8	7/283992	2/037162	3/903282	شکله‌سازی مخاطبان هیئت	A22	شعبه تبلیغ
9	6/157938	2/386683	3/946885	توجه به نقش مخاطب در اداره هیئت	A20	
10	6/091008	2/340042	3/901313	ترویج الگوی هیئت خانواده محور و بومی‌سازی آن بر اساس شرایط هیئت دانشجویی	A25	
11	6/027178	2/441066	3/962226	عرضه محتوای دینی بر اساس معارف اسلام ناب در هیئت غیر از مداحی و سخنرانی	A5	
12	5/964059	2/95795	4/334045	ارائه محتوای فاخر در بخش مداحی	A3	ناحیه تبلیغ
13	5/913118	2/828223	4/227087	تشکیلات و سازماندهی در هیئت	A19	
14	5/683034	3/21073	4/479427	ویژگی‌ها و رفتار خدام	A12	
15	5/258521	3/077927	4/300653	اطلاع‌رسانی، رسانه و فعالیت در فضای مجازی	A14	
16	5/197703	3/044655	4/263711	توسعه فعالیت‌های هیئت و محدود نشدن در صرف جلسه مذهبی	A2	

ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 119

رتبه بر اساس وزن	OW _i	c _i	b _i	عنوان هر مؤلفه	کد	ناحیه
17	5/089592	2/497477	3/827292	توسعه فعالیتهای هیئت و محدود نشدن در صرف جلسه مذهبی	A24	سوم
18	5/074923	2/858443	4/097104	شخصیت و ویژگی های مداح	A10	چهارم
19	4/967362	3/269772	4/39898	شخصیت و ویژگی های سخنران	A7	دوم
20	4/818597	2/791386	3/996953	ضرورت تعامل سازنده و همکاری مستمر هیئت دانشجویی با سایر تشکلهای و واحدهای دانشجویی	A23	پنجم
21	2/984955	3/201155	3/955743	فضاسازی و تبلیغات، تجهیزات و امکانات	A17	
22	2/948556	3/0193	3/796045	مهارتها و هنرمندی مداح	A11	
23	2/731233	3/216668	3/914407	کیفیت تأمین منابع مالی هیئت	A13	
24	1/800311	3/373172	3/841785	ویژگی های مکان برگزاری	A15	
25	1/380183	3/390935	3/758183	زمان برگزاری هیئت	A16	

ه) بحث و نتیجه گیری

بر اساس خروجی تحلیل اهمیت- عملکرد، 25 مؤلفه در چهار ربع ماتریس قرار گرفتند که نتایج آن به شرح ذیل است:

مؤلفه‌هایی که در ربع اول ماتریس؛ یعنی جایی که اولویت فعلی برای تغییر و بهبود عملکرد است جای می‌گیرند، از سایر مؤلفه‌ها و عوامل شناسایی شده از اولویت بیشتری برخوردارند و باید بیشترین نیرو و منابع روی این بخش عوامل متمرکز شود. نکته جالب توجه این است که عوامل مهم در این ربع، از سه دسته از عوامل؛ یعنی محتوا، افراد تأثیرگذار هیئت و سازمان و اداره هیئت‌اند، ولی از بخش پشتیبانی هیئت، هیچ یک از مؤلفه‌ها در ربع اول قرار نمی‌گیرند. این مسئله می‌تواند به نوعی نشان از اهمیت سه دسته موجود در این ربع نسبت به بخش پشتیبانی هیئت باشد؛ بدین معنی که نیازی به توجه بیش از حد به بخش پشتیبانی در هیئتهای مذهبی دانشگاهی نیست. مؤلفه‌های این ربع عبارتند از:

جدول 5: مؤلفه‌هایی که در اولویت توجه و تمرکز قرار دارند

نمره	عنوان مؤلفه
9/761026	وجود عالم ربانی برای هدایت مخاطب در هیئت
9/484033	نظام تربیت خدام در هیئت
7/795002	استفاده از ظرفیت مجالس اهل بیت (ع) برای مسائل روز و مبتلابه در حوزه‌های فراتر از سخنرانی و مداحی

با توجه به محدودیتهای موجود در منابع و امکانات در دسترس مدیران هیئات مذهبی، لازم است تا از منابع در دسترس هیئت حداکثر بهره‌برداری صورت گیرد و به مؤلفه‌های ربع اول توجه ویژه‌ای صورت گیرد.

ربع چهارم در تحلیلهای ماتریس IP به جایی اطلاق می‌شود که مؤلفه‌های موجود در آن، در سطح بالایی از عملکرد قرار دارند؛ در حالی که به نسبت سایر عوامل از اهمیت کمتری برخوردارند. مؤلفه‌های ربع چهارم عبارتند از:

جدول 6: مؤلفه‌هایی که تمرکز بر آنها به صورت نسبی ائتلاف منابع را به دنبال دارد

نمره	عنوان مؤلفه
5/074923	شخصیت و ویژگی‌های مداح
4/818597	ضرورت تعامل سازنده و همکاری مستمر هیئت دانشجویی با سایر تشکلهای واحدهای دانشجویی
2/984955	فضاسازی و تبلیغات، تجهیزات و امکانات
2/948556	مهارتها و هنرمندی مداح
2/731233	کیفیت تأمین منابع مالی هیئت
1/800311	ویژگی‌های مکان برگزاری
1/380183	زمان برگزاری هیئت

البته نکته قابل توجه در مؤلفه‌های ربع چهارم این است که قرارگیری مؤلفه‌ها در این جایگاه، الزاماً به معنی عدم لزوم توجه سیاستگذاران هیئت به آنان نیست، به خصوص با توجه به نمره کسب شده برخی از مؤلفه‌ها مانند شخصیت و ویژگی‌های مداح، ضرورت تعامل سازنده و همکاری مستمر هیئت با سایر تشکلهای که نمره‌ای بالاتر از برخی مؤلفه‌های ربع دوم و سوم دارند. قرارگیری آنها در این ربع به این معنا نیست که شخصیت مداح منفی باشد یا تعامل سازنده را از بین ببریم، بلکه در رابطه با این مؤلفه‌ها می‌توان گفت که جایگاه آنها نشان‌دهنده آن است که ضعف اساسی هیئتهای مذهبی دانشگاهی مربوط به این موضوعات نیست و نیازی به سرمایه‌گذاری بیشتر در این حوزه نیست؛ به خصوص مواردی که در حوزه مسائل صوری هیئت، مثل فضاسازی، کیفیت تأمین منابع مالی، ویژگی‌های مکان و زمان برگزاری، شخصیت و ویژگی‌های مداح هستند و باید به جای آنها به بخش محتوایی و حوزه تربیتی هیئت توجه خود را معطوف کرد. نکته دیگر این است که به دلیل آنکه عمده‌تأ مؤلفه‌های این بخش، مؤلفه‌هایی‌اند که از بدو تأسیس هیئت به آنها توجه بیشتری می‌شود و به نوعی جای خود را در هیئت دانشگاهی یافته‌اند، از این رو در نگاه خبرگان حوزه هیئت، اهمیت پایین‌تری را به خود اختصاص داده‌اند.

ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ... ♦ 121

مؤلفه‌های قرار گرفته در ربع دوم (کار خوب را ادامه دهید) مؤلفه‌هایی‌اند که بین اهمیت و عملکرد آنها تناسب وجود دارد و مسئولان هیئات باید رویهٔ حال حاضر خود را در قبال این عوامل ادامه دهند. این عوامل عبارتند از:

جدول 7: مؤلفه‌هایی که استمرار توجه بر آنها همچون گذشته مورد تأکید است

نمره	عنوان مؤلفه
8/114621	وجود اتاق فکر و شورای راهبردی
7/336261	تناسب محتوای سخنرانی با نیازها و گروه سنی مخاطب
5/964059	ارائه محتوای فاخر در بخش مداحی
5/913118	تشکیلات و سازماندهی در هیئت
5/683034	ویژگی‌ها و رفتار خدام
5/258521	اطلاع‌رسانی، رسانه و فعالیت در فضای مجازی
5/197703	تناسب محتوای مداحی با نیازها و گروه سنی مخاطب
4/967362	شخصیت و ویژگی‌های سخنران

اما در رابطه با مؤلفه‌های ربع سوم باید گفت که گرچه این مؤلفه‌ها از اولویت پایینی برخوردارند، اما اهمیت مطلق آنها در هیئات مذهبی زیاد است. در واقع؛ این مؤلفه‌ها گرچه اهمیت پایینی در نگاه خبرگان دارند، اما از عملکرد پایینی نیز برخوردارند؛ لذا لازم است تا هیئت دانشگاهی تراز انقلاب اسلامی، توجه محوری خود را معطوف به این بخش مؤلفه‌های هیئت نکند و جریان منابع و امکانات را در راستای بهبود این مؤلفه‌ها مصرف نکند؛ این مؤلفه‌ها عبارتند از:

جدول 8: مؤلفه‌های با اولویت نسبی پایین

نمره	عنوان مؤلفه
7/634008	برنامه‌ریزی برای ایجاد الگوی فرح و شادی در هیئت
7/48299	تداوم و استمرار ارتباط سخنران با مخاطب خارج از وقت سخنرانی
7/283992	شبکه سازی مخاطبان هیئت
6/157938	توجه به نقش مخاطب در اداره هیئت
6/091008	ترویج الگوی هیئت خانواده محور و بومی سازی آن بر اساس شرایط هیئت دانشجویی
6/027178	عرضه محتوای دینی بر اساس معارف اسلام ناب در هیئت غیر از مداحی و سخنرانی
5/089592	توسعهٔ فعالیتهای هیئت و محدود نشدن در صرف جلسه مذهبی

در نهایت می‌توان چنین برداشت کرد که با توجه به ریع‌بندی ماتریسها و نمره‌های کسب‌شده برای هر شاخص، اقدامات بنیادی در هیئات مذهبی دانشگاهی، از قبیل وجود عالم ربّانی و نظام تربیت خدام، وجود

شورای راهبردی و استفاده از ظرفیتهای مجالس برای مسائل روز باید در اولویت هیئات مذهبی در دانشگاهها قرار بگیرند.

از نوع مؤلفه‌های مهم در نظر خبرگان می‌توان اینگونه برداشت کرد که مؤلفه‌های بنیادین و ریشه‌ای که نیازمند اقدامات پایدار و طولانی مدت‌اند، می‌توانند موجبات تغییر و بهبود عمیق در هیئات دانشگاهی را فراهم کنند. اما در طرف مقابل مسائل روزمره و بصری که به نوعی ناظر به مسائل سطحی در هیئات مذهبی است، از قبیل زمان برگزاری، مکان برگزاری، فضا سازی و حتی مسائل ظاهری ناظر به مداح در هیئت مذهبی دانشگاهی نباید در کانون توجهات مسئولان و سیاستگذاران هیئات مذهبی قرار گیرند و منابع و تمرکز سازمان هیئت را درگیر خود کند.

با این حال، برخی از مؤلفه‌های هیئات مذهبی دانشگاهی نیز به نسبت سایر عوامل از روند مناسبی برخوردارند که اغلب این موارد ناظر به سخنران هیئت و مسئولیت و سازمان هیئات مذهبی است و هیئات باید بکوشند تا وضعیت مطلوب را در قبال این موارد حفظ کنند. از جمله این موارد می‌توان به: تشکیلات و سازماندهی در هیئت، تداوم و استمرار ارتباط سخنران با مخاطب خارج از وقت سخنرانی و شخصیت و ویژگی‌های سخنران اشاره کرد

نکته قابل توجه دیگر در رابطه با هیئات مذهبی دانشگاهی آن است که گرچه برخی از مؤلفه‌ها در ربع سوم و چهارم ماتریس IP قرار می‌گیرند، اما این جایگاه با توجه به نمره برخی از آنها، به هیچ وجه به معنی مهم نبودن و بی‌توجهی مطلق به آنها نیست و به نوعی دارای نوعی شکاف می‌باشند که باید آن را حل کرد؛ از جمله: مؤلفه‌های ایجاد الگوی فرح و شادی در هیئت، تداوم ارتباط سخنران با مخاطب، شبکه‌سازی مخاطبان و ایجاد و ترویج الگوی هیئت خانواده‌محور، که توجه ویژه سیاستگذاران و دست‌اندرکاران هیئات دانشگاهی را می‌طلبد.

پیشنهادها

مبتنی بر نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهای ذیل برای مسئولان فرهنگی و دانشگاهی ارائه می‌شود:

1. نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری و سایر بخشهای فرهنگی و تربیتی در دانشگاهها از ظرفیتهای در اختیار خود استفاده کنند و با کمک به هیئتهای دانشجویی، زمینه ارتباط عالمان ربّانی که روحیه تعامل با جوانان و دانشجویان را دارند، ولو به صورت دوره‌ای و مقطعی فراهم کنند.

2. نهادهای متولی فرهنگ، از جمله سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان اوقاف و امور خیریه، با توجه به اهمیت تربیت خادم در هیئتهای مذهبی، اقدام به برگزاری دوره‌های ویژه تربیت خادم برای هیئات مذهبی

123 ♦ ارزیابی عملکرد هیئتهای مذهبی دانشگاهی مبتنی بر ...

کنند. در همین راستا پیشنهاد می‌شود دانشگاههای علمی کاربردی، مقاطع تحصیلی کاربردی برای خادمی در هیئات مذهبی ایجاد کنند.

3. با توجه به اینکه هیئتهای مذهبی در فضای دانشگاهی قرار دارند و به فضای علمی و مسائل روز دسترسی دارند، می‌توانند از ظرفیت اساتید و نخبگان مذهبی دانشگاه، به خصوص در رشته‌های مرتبط با مسائل روز از جمله علوم سیاسی، اقتصاد و الهیات استفاده کنند و با ایجاد اتاق فکر برای هیئتهای مذهبی دانشگاهی، تجمیع مناسبی بین ظرفیتهای هیئتهای مذهبی و ظرفیتهای علمی ایجاد کرده و به مسائل روز و مورد نیاز جامعه بپردازند.

4. به پژوهشگران حوزه هیئات مذهبی، به خصوص هیئات مذهبی دانشگاهی پیشنهاد می‌شود با بررسی و تعمق در هر یک از مؤلفه‌های استخراج شده در حوزه هیئات دانشگاهی که در جدول 3 به تفصیل آمده است، به خصوص مواردی که در این پژوهش اهمیت آنها از نگاه خبرگان مسجل شده است، مطالعات علمی عمیق‌تری انجام دهند تا بتوان دانشگاه اسلامی را در راستای ایفای این مسئولیت اجتماعی پیش از پیش یاری کرد.

منابع

- آذر، عادل؛ فرزانه خسروانی و رضا جلالی (1395). تحقیق در عملیات نرم (رویکرد ساختاردهی مسئله). تهران: سازمان مدیریت صنعتی، چ دوم.
- احمدی، ابوالفضل (1394). «بررسی جامعه‌شناختی رابطه سبک زندگی و هیئتهای مذهبی». مهندسی فرهنگی، ش 83: 40-10.
- تسلیمی، محمدسعید؛ فرشته امین و کاظم حسن‌زاده (1394). «اولویت‌بندی موانع برنامه‌ریزی راهبردی در هیئتهای مذهبی». مدیریت اسلامی، ش 23(2).
- حسینی، سید ابوالحسن (1388). تبیین بسترهای شکل‌گیری، ویژگی‌های سازمانی و کارکردهای هیئات مذهبی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده معارف اسلامی و مدیریت، دانشگاه امام صادق.
- دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (1398): <http://farsi.khamenei.ir/>
- سازمان تبلیغات اسلامی (1398). «باتک اطلاعات تشکلهای دینی و مراکز مذهبی». برگرفته از: <http://tooba.tdm-ido.ir/Help.aspx>
- سعیدی رضوانی، محمود؛ حسین باغکلی و عبدالله مهاجر (1393). «ارزیابی برون‌داد تربیتی هیئتهای مذهبی (مورد: شهر مشهد)». تربیت اسلامی، ش 18: 95-118.
- شیروودی، مرتضی و محمدسجاد شیروودی (1396). «تأثیرات جامعه‌شناختی هیئتهای مذهبی بر مؤلفه‌های مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران». پژوهشهای سیاست اسلامی، ش 11: 85-112.
- غفاری هشجین، زاهد؛ علی مرشدی‌زاد و هانیه خدادادی (1391). «نقش هیئتهای مذهبی شهر تهران در فرآیند پیروزی انقلاب اسلامی». دانش سیاسی، ش 16: 82-63.
- کی‌بوک، درک (1396). «مسئولیت اجتماعی دانشگاه: رسالت دانشگاه در جهان پیچیده امروز». مجموعه مقالات. ترجمه امیر آرمین، علی پاپلی یزدی و مریم عالم‌زاده. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- مجدالاشرفی، سید منصور (1394). «کارکرد اجتماعی هیئات مذهبی». خیمه (ماهنامه دینی، فرهنگی و مجالس حسینی)، ش 21: 15-14.
- مطیعی، میثم (1397). «مصاحبه با میثم مطیعی». ویژه نامه فرهنگی هیئت میثاق با شهدا، شماره بهمن ماه.
- مظاهری، محسن حسام (1389). رساله شیعه: جامعه‌شناسی آیینهای سوگواری و هیئتهای مذهبی در ایران. تهران: چاپ و نشر بین‌الملل.
- موسوی، فرانک (1395). «سیاستگذاری تحقق دانشگاه اسلامی با تأمل بر دیدگاه امام خمینی(س)». پژوهشنامه متین، ش 73: 143-127.
- مهری، بهار و ابوالفضل احمدی (1393). «بررسی جامعه‌شناختی تغییرات کارکردی هیئتهای مذهبی». مهندسی فرهنگی، ش 80: 55-27.
- نقوی، سید علی (1395). ابزار و تکنیکهای کاربردی در پژوهشهای مدیریتی. تهران: موجک.

- نیستانی، محمدرضا و ریحانه رامشگر (1392). «نقش فعالیتهای فرهنگی دانشگاهها در توسعه فرهنگی جامعه». *مهندسی فرهنگی*، ش 76: 146-169.
- Ahmadi, A. (2015). "Sociological Study of Relationship between Lifestyle and Religious Confraternities". *Cultural Engineering*, Vol. 83: 10-40. (In Persian)
 - Ainin, S. & N. Hisham (2008). "Applying Importance - Performance Analysis to Information Systems, an Exploratory Case Study". *Journal of Information, Information Technology, and Organizations*, 95-103.
 - Angell, R.; T. Heffernan & P. Megicks (2008). "Service Quality in Postgraduate Education". *Quality Assurance in Education*, Vol. 16, Issue: 3: 236-254.
 - Azar, A.; F. Khosravani & R. Jalali (2016). *Soft Operations Research (Problem Structuring Approach)*. Tehran: Industrial Management Organization, Second Edition. (In Persian)
 - Babu, Deepak Eldho; Arshinder Kaur & Chandrasekharan Rajendran (2018). "Sustainability Practices in Tourism Supply Chain: Importance Performance Analysis. Benchmarking: An International Journal", Vol. 25, Issue 4: 1148-1170.
 - Dixit, S. (2017). "Integration of Importance-Performance Analysis into the Strategy of Hospitals". *International Journal of Healthcare Management*, 10(3): 178-183.
 - Gao, Y. (2011). "CSR in an Emerging Country: A Content Analysis of CSR Reports of Listed Companies". *Baltic Journal of Management*, 6(2): 263-291.
 - Ghafari Hashjin, Z.; A. Morshedi Zad & H. Khodadadi (2012). "The Role of Religious Confraternities in Tehran in the Process of Victory of the Islamic Revolution". *Two Quarterly Political Science*, No. 16: 63-82. (In Persian)
 - Hoseini, S.A. (2009). *Describe the Formation Contexts, Organizational Features, and Functions of Religious Confraternities*. M.Sc., Department of Business Management, Faculty of Islamic Studies and Management, Imam Sadeq University. (In Persian)
 - Huang, G. & W. Ming To (2018). "Importance-Performance Ratings of Corporate Social Responsibility Practices by Employees in Macao's gaming Industry". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 30, Issue 9: 2870-2887.
 - Islamic Advertising Organization (2019). "Database of Religious Organizations and Religious Centers". In: <http://tooba.tdm-ido.ir/Help.aspx>
 - Jabbour, C. (2010). "Greening of Business Schools: A Systemic View". *Int. J. Sustainability Higher Educ*, 49-60.
 - Karima, R.; Y. Oshima & K. Yamamoto (2006). "Identification of Subjects for Social Responsibility Education at Universities and the Present Activity at the University of Tokyo". *Environmental Sciences*, 13(6): 327-337.
 - KeyBook, D. (2017). "University Social Responsibility: The Mission of the University in Today's". *Complex World (Proceedings)*. Translated by: Armin Amir; Ali Papeli Yazdi & Maryam Alamzadeh. Tehran: Institute for Cultural and Social Studies, Ministry of Science, Research and Technology. (In Persian)

- Majdal Ashrafi, S.M. (2015). "The Social Functioning of Religious Confraternities". *Kheime Magazine (Religious, Cultural and Hosseini Monthly)*, No. 21: 14-15. (In Persian)
- Martilla, J. & J. James (1977). "Importance-Performance Analysis". *Journal of Marketing*, 41: 77-79.
- Mazaheri, M.H (2010). **Shia Media: The Sociology of Mourning and Religious Confraternities in Iran**. Tehran: Beinolmelal Publishing. (In Persian)
- Mehri, B. & A. Ahmadi (2014). "A Sociological Study of the Functional Changes of Religious Confraternities". *Cultural Engineering*, No. 80: 27-55. (In Persian)
- Motiei, Maysam (2019). "Personal Interview". February 6.
- Mousavi, F. (2016). "Policy Implementation of Islamic University Reflecting on Imam Khomeini's Viewpoint". *Matin Research Paper*, 73: 127-143. (In Persian)
- Naghavi, S.A. (2016). **Applied Tools and Techniques in Managerial Research**. Tehran: Mojak Publications. (In Persian)
- Nejati, M.; A. Shafaei, Y. Salamzadeh & M. Daraei (2011). "Corporate Social Responsibility and Universities: A Study of Top 10 World Universities' Website". *African Journal of Business Management*, 5(2), 440-447.
- Neyestani, M.R. & R. Rameshgar (2013). "The Role of University Cultural Activities in the Cultural Development of Society". *Cultural Engineering*, 76: 146-169. (In Persian)
- **Portal of Ayatollah Khamenei** (2019): <http://farsi.khamenei.ir/>
- Sa'edi Rezvani, M.; H. Baghgoli & A. Mohajer (2014). "Assessment of Upbringing Output of Religious Confraternities (Case Study: Mashhad)". *Journal of Islamic Upbringing*, No. 18: 95-118. (In Persian)
- Seng Wong, M.; N. Hideki & P. George (2011). "The Use of Importance-Performance Analysis (IPA) in Evaluating Japan's E-government Services". *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 6(2): 17-30.
- Shiroodi, M. & M.A. Shiroodi (2017). "Sociological Effects of Religious Confraternities on the Components of Political Participation in the Islamic Republic of Iran". *Islamic Policy Research*, 11: 85-112. (In Persian)
- Taslimi, M.; F. Amin & K. Hasanzadeh (2015). "Prioritize Strategic Planning Barriers in the Religious Confraternities". *Islamic Management Quarterly*, 23(2). (In Persian)
- Vasilescu, R.; C. Barna, M. Epure & C. Baicu (2010). "Developing University Social Responsibility: A Model for the Challenges of the New Civil Society". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 4177-4182.
- Weijaw, D. (2007). "Using a Revised Importance-Performance Analysis Approach: The Case of Taiwanese hot Springs Tourism". *Tourism Management*, Vol. 28, Issue 5: 1274-1284.

